İslam'da Bilgi Kaynakları (Sadık Haber, Selim Akıl, Salim Duyular), Öznel Kaynaklar ve Bilgi Türleri

DKAB.10.1.1. İslam'da bilginin yerini ve kaynaklarını çözümleyebilme · Ayet ve hadislerden (Bakara 31-32, 164, 170; Al-i İmran 190; En'am 116; Nahl 78; Zümer 9; Gaşiye 17-20 ve Muaz bin Cebel hadisi) hareketle nesnel ve öznel bilgi kaynaklarını karşılaştırabilme · Gündelik, dinî, teknik, sanatsal, bilimsel ve felsefi bilgi türlerinin özelliklerini ve bilgi edinme yollarıyla ilişkisini yapılandırabilme

HATIRLAYALIM

- İslam'da bağlayıcı ve nesnel bilgi kaynakları selim akıl, salim duyular (hiss-i selim) ve sadık haberdir (vahiy ve mütevatir haber).
- Rüya, keşif ve ilham gibi öznel yaşantılar sadece sahibini ilgilendirir; dinde genel hüküm koyma ve delil olma vasfı taşımaz.
- Bilgi; gündelik, dinî, teknik, sanatsal, bilimsel ve felsefi türlere ayrılarak insanın varlığı anlama arayışını destekler.

1 EŞLEŞTİRME

İslam düşüncesindeki bilgi kaynaklarını temel tanımlarıyla eşleştiriniz.

Selim Akıl	Salim Duyular	Sadık Haber	Öznel Kaynak
Doğru muhakeme	Dış dünya algısı	Vahiy ve mütevatir	Rüya ve ilham

d 1. Selim Akıl

a 2. Salim Duyular

b 3. Sadık Haber

c 4. İlham ve Rüya

a) Herhangi bir kusuru bulunmayan görme ve işitme duyuları

b) Peygamberlere gelen vahiy ve yalan üzere birleşmeyen haber

c) Kişiye özel olan ve dinî bağlayıcılığı bulunmayan öznel bilgi

d) Ön yargı ve hevalardan arınmış doğru muhakeme gücü

2 TABLOYU TAMAMLA

Aşağıdaki tabloda bilgi türleri ve niteliklerine ait boşlukları tamamlayınız.

Bilgi Türü	Temel Kaynağı	Yöntemi	Amacı
Gündelik Bilgi	Duyusal tecrübe	Deneme-yanılma	Günlük yaşamı kolaylaştırma
Dinî Bilgi	İlahi vahiy	İnanç ve itaat	Dünya ve ahiret mutluluğu
Bilimsel Bilgi	Gözlem ve deney	Bilimsel yöntem	Evrenin yasalarını bulma
Felsefi Bilgi	Saf akıl yürütme	Eleştirel sorgulama	Varlığı bütüncül kavrama

3 ÇOKTAN SEÇMELİ

İslam düşüncesinde yalan üzerine birleşmeleri aklen imkânsız olan bir topluluğun naklettiği kesin bilgiye ne ad verilir?

MÜTEVATİR HABER	Kesin Bilgi (Yakîn)
Yalan üzerine birleşmesi aklen imkânsız topluluk	• Kuran-ı Kerim metni • Mütevatir sünnet uygulamaları • Herkes için bağlayıcıdır

A Mütevatir haber
B Gündelik bilgi
C Zan ve tahmin
D Mecazi anlatım

4 KISA CEVAP

İslam dinine göre rüya ve keşif neden herkesi bağlayıcı bir dinî hüküm kaynağı olamaz?

Selim Akıl	DİNÎ MÜKELLEFİYET
	Akıl ve irade sahibi olmak, ilahi emir ve yasaklardan sorumlu olmanın şartıdır.

Öznel ve denetlenemez nitelikte olup sadece yaşayan bireyi bağlar.

5 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Aşağıdakilerden hangisi İslam düşüncesinde herkes için nesnel ve bağlayıcı kabul edilen bilgi kaynaklarından biridir?

SELİM AKIL	Bağlayıcı Bilgi
Fıtratını korumuş, kötü arzulardan arınmış berrak akıl	• Vahyin muhatabı akıldır • İyiyi kötüden ayırt eder • Evrendeki ayetleri anlar

A Şahsi Sezgi
B Selim Akıl
C Sadık Rüya
D Mistik Keşif

6 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

İslam'da bilginin kaynaklarıyla ilgili hükümleri değerlendiriniz.

Gündelik	Dinî	Bilimsel	Felsefi
Tecrübe / duyu	Vahiy / inanç	Deney / yöntem	Eleştirel akıl

	D	Y
Kur'an-ı Kerim insanı aklını kullanmaya ve evreni tefekkür etmeye çağırır.	✓	
Salim duyular İslam'da fiziksel âleme dair nesnel bilgiye ulaşma aracıdır.	✓	
Bir bilginin dinen geçerli olması için vahiy ile açıkça çelişmesi gerekir.		✓
Felsefi bilgi doğrudan kontrollü laboratuvar deneylerine dayanır.		✓

7 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Bilgi kaynaklarının güvenilirliğiyle ilgili yargıları değerlendiriniz.

	D	Y
Mütevatir haber şüphe barındırmayan kesin bilgi (yakîn) ifade eder.	✓	
İslam'a göre zan ve tahmine dayalı hükümler inanç için kesin kanıttır.		✓
Salim duyu organları dış dünyayı algılamada aklın veri toplama aracıdır.	✓	
Vahiy olmadan sadece duyularla gayb âlemine dair tam bilgi edinilebilir.		✓

8 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarından hareketle kavramları yazınız. Numaralı kutulardan 'HABER' kelimesini bulunuz.

ANAHTAR KAVRAM ŞİFRE ŞERİDİ: H - A - B - E - R

1	2	3	4	5
H	A	B	E	R

- Peygamberler aracılığıyla bildirilen doğru ve kesin bilgi — H A B E R
- Dinî sorumluluğun ön şartı olan doğru muhakeme yetisi — A K I L
- Evrenin yasalarını yöntemli deneylerle araştıran bilgi — B İ L İ M
- Vahyi peygamberlere getirmekle görevli büyük melek — C E B R A İ L
- İnsanın uyku halinde gördüğü sübjektif iç yaşantı — R Ü Y A

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

HABER

9 SIRALAMA

İslam'da doğru hükme ulaşma aşamalarını (Muaz b. Cebel modeli) sıraya koyunuz.

1. Kuran	2. Sünnet	3. İctihad	4. Hüküm
Kitaptaki açık ayet	Peygamber tatbikatı	Akıl ve muhakeme	Adil uygulama

4 Ulaşılan hükmü adalet ve ahlak ilkeleriyle toplum yararına uygulama

1 Öncelikle meselenin çözümünü Allah'ın kitabı Kur'an'da arama

2 Kur'an'da açık hüküm yoksa Hz. Peygamber'in sünnetine başvurma

3 Her iki kaynakta da özel hüküm bulunmazsa aklı ve içtihadı devreye sokma

10 KISA CEVAP

İslam düşüncesinde aklın dinî sorumluluk (mükellefiyet) açısından önemi nedir?

Akıl, bireyin dinî emir ve yasaklardan sorumlu olmasının temel şartıdır.

11 EŞLEŞTİRME

Bilgi türlerini somut örnek durumlarla eşleştiriniz.

Teknik	Sanat	Bilim	Gündelik
Değirmen / Alet	Hat / Estetik	Deney / Ölçüm	Tecrübe / Sezgi

b 1. Teknik bilgi	a) Suyun yüz derecede kaynadığını kontrollü deneyle kanıtlama
c 2. Sanatsal bilgi	b) Rüzgâr enerjisiyle çalışan su değirmeni inşa etme
a 3. Bilimsel bilgi	c) Geleneksel hat sanatında estetik kompozisyon üretme
d 4. Gündelik bilgi	d) Havanın bulutlanmasına bakarak yağmur yağacağını sezme

12 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Sadık haberin iki ana unsuru olan vahiy ve mütevatir haberi kısaca tanımlayınız.

Vahiy ilahi bildiri; mütevatir haber yalanı imkânsız kesin haberdir.